

‘Hoe kunnen we beleidsmakers nog vertrouwen als hun beslissingen zo in ons nadeel spelen?’

Beste Burger, een recept voor beleidsparticipatie voor alle burgers dat werd uitgewerkt door De Zuidpoort, mag zich Knack-held van de Democratie noemen.

Door **Elisa Hulstaert**

‘Ik moet even gaan zitten’, zegt Steven Van Hemelryck wanneer we hem bellen met het nieuws dat Beste Burger tot Knack-held van de Democratie is uitgeroepen. Van Hemelryck is beleids- en vormingsmedewerker bij De Zuidpoort, een organisatie in Gent die een megafoon zet op de stem van mensen met armoede-ervaring. Structurele armoedebestrijding is pas mogelijk als er geluisterd wordt naar wat mensen in armoede zelf te vertellen hebben, stellen ze.

In oktober begon Knack, in samenwerking met Hannah Arendt Instituut, Socius, De Federatie en De Ambrassade, zijn zoektocht naar initiatieven die de democratie versterken. Uit 125 inzendingen kwam Beste Burger als sterkste uit de bus, een stappenplan voor volwaardige beleidsparticipatie. De jury bekroont het initiatief omdat het een brug slaat tussen leefwerelden die steeds verder uit elkaar lijken te liggen, burgers actief betreft bij het beleid, en mensen die dreigen af te haken opnieuw laat deelnemen aan de democratie.

‘Beleidsmakers leven in een heel andere wereld dan mensen in armoede’, zegt Van Hemelryck. ‘Daarom kloppen ze bij ons aan om te informeren naar het perspectief van mensen in armoede. Dat is waardevol, want alleen de betrokkenen weten hoe het is om zo te leven. We geloven dat de sleutel voor echte armoedebestrijding daar ligt, en dat die brug tussen beide werelden nodig is. Als mensen met armoede-ervaring mee het beleid kunnen schrijven, dan zullen er betere oplossingen uit de bus komen voor hun problemen.’

In 2023 leefden in het Vlaams Gewest meer dan een half miljoen mensen (7,8 procent) in een gezin met een inkomen dat onder de Belgische armoededrempel lag. Die drempel wordt jaarlijks opnieuw bere-

kend op basis van het inkomen van alle Belgen in dat jaar. Voor 2023 werd de armoededrempel vastgelegd op 1450 euro netto per maand voor een alleenstaande en op 3045 euro voor een gezin met twee volwassenen en twee kinderen. In België leeft 12,3 procent van alle inwoners – een op de acht mensen – in een gezin met een inkomen onder die drempel.

‘Er leven meer mensen in armoede dan velen denken’, zegt Van Hemelryck. ‘Beleidsmakers willen hun stem wel vertegenwoordigen, maar ze slaan de bal soms mis. Veel mensen in maatschappelijk kwetsbare situaties voelen zich daardoor niet gezien, zijn kwaad of wantrouwig tegenover politici. Of erger: ze haken af.’

Wantrouwen

Amper twee dagen na het telefoongesprek lopen we De Zuidpoort binnen. In allerijl trommelde Van Hemelryck een groep mensen met armoede-ervaring op die wel wat te vertellen hebben over politiek en beleidsparticipatie.

‘Ik heb nooit veel geloof gehad in politiek’, zegt Bram (38). Om zijn uitspraak te illustreren, verwijst hij naar de regels rond de lage-emissiezone die sinds januari 2020 in de Gentse binnenstad gelden om de luchtkwaliteit te verbeteren. Kort door de bocht betekent dat dat vervuilende auto’s er niet langer welkom zijn. Volgens Bram is het een maatregel die vooral mooi uitpakt voor wie er warmpjes bij zit. ‘Wie geld heeft, kan het stadscentrum inrijden met zijn dure elektrische wagen, of kan een dagpas kopen en met zijn vervuilende auto blijven rondrijden. Als je dat niet kunt betalen, rijd je je suf om te raken waar je moet zijn, waardoor je net méér uitstoot. Draait het dan wel om die luchtkwaliteit, of dienen die regels om de stadskas te spekken?’

Marianne (50) is het met hem eens. ‘Het lijkt wel alsof mensen in armoede het klimaatprobleem moeten oplossen, terwijl rijken de maatregelen gewoon afkopen. Op die manier gaan mensen in armoede steeds minder geven om het klimaat, terwijl het een serieus probleem is dat we allemaal samen moeten aanpakken.’

© ANNELIES VANHOVE

‘Ook door de invoering van de lage-emissiezone worden mensen in armoede uit het stadscentrum van Gent verdrongen’, merkt Jurgen (30) op. ‘Buiten de stad is het misschien goedkoper wonen, maar het openbaar vervoer laat er te wensen over. Dat wordt steeds duurder en de dienstverlening gaat achteruit.’ Jurgen noemt het nieuwe vervoersplan van De Lijn dat begin januari van kracht werd ‘een ramp’ voor mensen die van en naar de rand van de stad moeten reizen. ‘Hoe verwacht je dat we vertrouwen hebben in beleidsmakers als hun beslissingen zo in ons nadeel spelen?’

Participatie

Eind 2018 presenteerde het nieuwe stadsbestuur van Gent trots het bestuursakkoord voor de zes daaropvolgende jaren. Het college beloofde stappen te zetten om bewoners nauwer en actiever te betrekken bij het stadsbeleid. ‘Participatie werd hoog op de agenda gezet’, zegt Van Hemelryck. ‘Dat zou moeten leiden tot een breder draagvlak voor het beleid en een sterkere band tussen burger en bestuur.’

Juist, dachten ze bij De Zuidpoort. Alleen bleek de weg naar dat bestuursakkoord bezaaid met zo veel drempels dat de tekst voor heel wat mensen dode letter bleef. ‘Als Gentenaar moest je al weten dat er een akkoord was, over een toestel met een internetverbinding beschikken om de tekst te vinden, Nederlands kunnen lezen, de informatie begrijpen en de moed opbrengen om maar liefst 54 pagina’s door te nemen’, zegt Van Hemelryck. ‘Dat kon beter.’

‘Veel mensen in armoede hebben het gevoel dat ze niet meer kunnen deelnemen aan de samenleving, en al zeker niet aan het beleid’, zegt Van Hemelryck. ‘Nochtans is participatie belangrijk om volwaardig en evenwaardig lid te zijn van een samenleving.’

Omdat De Zuidpoort de participatie van mensen in maatschappelijk kwetsbare situaties ernstig neemt en wil stimuleren, →

Beste Burger in actie. ‘Beleidsmakers leven in een heel andere wereld dan mensen in armoede.’

‘Het lijkt alsof mensen in armoede het klimaatprobleem moeten oplossen en de rijken de maatregelen gewoon kunnen afkopen.’

Marianne, vrijwilliger

← bedacht de organisatie Beste Burger. ‘Mensen met armoede-ervaring hebben niet het gevoel dat er echt naar hen geluisterd wordt als ze slechts één keer gevraagd worden om hun perspectief te geven en daarna nooit meer iets van de beleidsmakers horen’, zegt An Bistmans, voorzitter van De Zuidpoort. ‘Gent is een vrij sociale stad die haar best doet om problemen aan te pakken, maar de inspraakmomenten zijn niet overwegend positief geweest. En dat geldt niet alleen voor mensen in armoede. Beleidsparticipatie is veel meer dan inspraak. Daarom zijn we bij De Zuidpoort gaan nadenken over hoe échte participatie eruit zou moeten zien. Beste Burger is het resultaat van dat denkproces.’

‘Zo’n 45 mensen in maatschappelijk kwetsbare situaties hebben samen met een handvol medestanders onderzocht wat ze nodig hebben om mee het beleid te bepalen’, vervolgt Van Hemelryck. ‘Beste Burger werd een stappenplan waarmee beleidsmakers concreet aan de slag kunnen, waarin drempels weggevoerd worden zodat beleidsparticipatie mogelijk is voor iedereen.’ De Zuidpoort gelooft dat die aanbevelingen niet alleen mensen in armoede, maar ook

mensen in andere maatschappelijk kwetsbare situaties beter kunnen betrekken bij het beleid.

‘Beste Burger is een poging om een grote groep mensen die zich momenteel uitgesloten voelt opnieuw te betrekken bij de democratie’, zegt Van Hemelryck. ‘Participatie is meer dan alleen deelnemen. Als mens moet je het recht hebben om meer te zijn dan enkel een gebruiker van wat de samenleving biedt. Het gaat om mee het leven vormgeven, mee kunnen kiezen wat er is én hoe het werkt.’

Empathie

Beste Burger is een plan dat bestaat uit vijf stappen die beleidsmakers kunnen volgen om participatie voor alle burgers mogelijk te maken. ‘Beleidsparticipatie begint en eindigt met vertrouwen’, zegt Van Hemelryck, die daarmee verwijst naar de eerste en de laatste stap in het proces. Maar dat dat vertrouwen niet zomaar uit de lucht komt val-

Steven Van Hemelryck:
‘Beleidsparticipatie begint en eindigt met vertrouwen.’

len, blijkt uit wat Bram, Jurgen en Marianne eerder vertelden.

‘Beleidsmakers moeten aanspreekbaar zijn en in dialoog treden met burgers’, zegt Van Hemelryck. Een dialoog is essentieel voor beleidsmakers om zich in te leven in de wereld van mensen in armoede. Die vorm van empathie, broodnodig om vertrouwen op te bouwen, ontbreekt meestal volgens mensen met armoede-ervaring.

Voor beleidsmakers die veel geld verdienen is het vrijwel onmogelijk om zich op een empathische manier te verbinden met doorsneeburgers, vindt Hülya (38). ‘Daarom zouden er in het parlement gewone mensen moeten zitten. Zij weten welke problemen er echt zijn.’

‘Inspraak krijgen is belangrijk, maar dat is nog geen volwaardige participatie’, waarschuwt Van Hemelryck. De tweede stap van Beste Burger gaat dan ook daarover: mensen willen mee beslissen over thema’s die hen bezighouden en hun ervaringen, ideeën en suggesties terugvinden in het beleid.

Dat gebeurt te weinig, aldus Bram. Hij vindt dat er te veel schijnparticipatie is en dreigt daardoor zijn motivatie te verliezen. ‘Als we mee mogen nadenken over de inrichting van een park, mogen we misschien nog kiezen waar er een bank geplaatst wordt. De belangrijke beslissingen zijn al lang boven onze hoofden genomen.’

‘Daarom is het belangrijk om burgers mee te nemen in elke fase van het project’, zegt Van Hemelryck, die daarmee de volgende stap van Beste Burger aanraakt. ‘Te vaak mogen mensen één keer hun ervaring delen of hun mening geven, waarna ze nooit meer iets van de beleidsmakers horen.’

Marianne herinnert zich dat ze tijdens de coronapandemie in het Vlaams Parlement het perspectief van mensen in armoede mocht weergeven. ‘Ik vertelde er over het dure materiaal dat ik moest kopen zodat mijn zoon, die voor bakker studeert, zijn praktijklessen van thuis uit kon volgen. De parlementsleden vielen uit de lucht, ze leken niet te weten wat armoede is. Achteraf heb ik nooit vernomen wat er met die input gedaan is. Dat zou nochtans helpen om het vertrouwen in de politiek te versterken.’ →

‘We werden als stad uitgedaagd om onze werkwijzen ter discussie te stellen. Beste Burger gaf ons concrete tips.’

Eline Schmidt, Dienst Beleidsparticipatie, Gent

← Hülya heeft nog nooit een inspraakmoment kunnen bijwonen. ‘Helaas worden die telkens georganiseerd op momenten dat ik moet werken. Dat geeft me ook het gevoel dat mijn mening niet zo belangrijk is, of dat ze geen idee hebben van hoe mijn leven eruitziet. Mensen in armoede werken vaak niet volgens de klassieke kantooruren.’

‘Het vraagt van burgers een serieuze inspanning om mee te denken over beleidskwesties’, zegt Van Hemelryck. ‘Daarom pleiten we in een volgende stap voor een aanpak op maat waarin de inhoud en het proces afgestemd worden op de mensen die beleidsmakers willen betrekken.’ En dus spoort De Zuidpoort beleidsmakers aan om in te zetten op heldere communicatie.

Het stappenplan van Beste Burger eindigt daar waar alles mee begint. ‘Uiteindelijk gaat het over wederzijds vertrouwen tussen beleidsmakers en burgers’, zegt Van Hemelryck. ‘Het verhogen van de participatie van burgers is een leerproces voor alle betrokken partijen. Zeker voor mensen in maatschappelijk kwetsbare situaties is de uitdaging groot. De verhalen van Bram, Jurgen, Marianne en Hülya tonen aan dat er weinig positieve ervaringen zijn met beleidsparticipatie. Maar stilaan komen die er wel, en daarmee kan het vertrouwen groeien.’

Dialogo

Op verzoek van het Gentse stadsbestuur organiseerde De Zuidpoort intussen vier vormingen over Beste Burger. ‘Die opleidingen gaven ons meer inzichten in de manier waarop mensen in armoede beleidsparticipatie ervaren’, vertelt Eline Schmidt, stadsmedewerker voor de Dienst Beleidsparticipatie. ‘Tegelijk werden we als stad uitgedaagd om onze werkwijzen ter discussie te stellen. Beste Burger gaf ons verfrissende inzichten en concrete tips.’

Gent is een vooruitstrevende stad met een goed uitgebouwde Dienst Beleidsparticipatie, die dit jaar haar 25^e verjaardag viert. Toch kan volgens Schmidt niet over elke beslissing een inspraakmoment georganiseerd worden. ‘Soms moet een stad ook gewoon beslissingen nemen en uitvoeren’, stelt ze. ‘Maar als we

© ANNELIES VANHOVE

Hülya (met haar dochter): ‘In het parlement moeten gewone mensen zitten. Zij weten welke problemen er echt zijn.’

voor beleidsparticipatie gaan, moeten we het grondig doen en de aanbevelingen van Beste Burger zo veel mogelijk toepassen.’

Op 13 oktober worden lokale en provinciale verkiezingen gehouden. Blijven de aanbevelingen van Beste Burger overeind als de samenstelling van het stadsbestuur verandert? ‘Goeie vraag’, zegt Schmidt. ‘We kunnen alleen maar hopen dat de lange traditie van beleidsparticipatie niet overboord gegooit wordt.’

Bistmans ziet de laatste jaren een steeds strengere houding van het beleid tegenover mensen in armoede. ‘Zowat alle partijen lijken te zeggen dat ze al veel doen voor mensen in die situatie, en dat het hun eigen verantwoordelijkheid is om eruit te raken. Wie daar niet in slaagt, heeft dat dus aan zichzelf te wijten.’

Bram vraagt zich af waar de linkse partijen gebleven zijn. ‘Inhoudelijk zijn alle politieke partijen naar rechts opgeschoven,’

zegt hij. ‘Extreemrechts is in opmars, en uit angst volgen andere partijen dat voorbeeld.’ Volgens hem is het wantrouwen in de politiek koren op de molen van het Vlaams Belang. ‘Door het cordon sanitaire hebben ze nooit de kans gekregen om het te verkloten’, zegt hij. ‘Daardoor heeft het Belang veel macht gekregen.’

Jurgen vraagt zich met een bang hart af wat het verkiezingsresultaat zal betekenen voor armoedebestrijding. ‘Misschien zullen we gewoon nog actiever moeten worden’, zegt hij. ‘Hoe dan ook zal De Zuidpoort voor mij belangrijk blijven. Ik geef vormingen, deel verhalen. Ik kan maar hopen dat anderen daardoor leren inzien wat armoede echt betekent.’ ●

www.dezuidpoortgent.be/besteburger

Zowel de jury- als de publiekswinnaar wordt op 20 april tijdens het Facts to Act-festival gehuldigd. De toegang is gratis, maar registreren is verplicht via www.hannah-arendt.institute/facts-to-act-2024/

De mensen met armoede-ervaring kozen ervoor om enkel met hun voornaam en leeftijd in *Knack* te verschijnen. Hun volledige namen zijn bekend bij de redactie en De Zuidpoort.